

ارزیابی حمیدرضا جلائی پور، جامعه شناس از مواجهه ایرانیان با تجاوز به کشور

مردم، ستون تاب آوری نظام در جنگ بودند

◀ سلطنت طلبان نیروی ریشه دار و ملی در ایران نیستند

◀ پزشکيان شجاعانه و بی سروصدا شرایط جنگی را مدیریت کرد

گفت وگو
رژوانه رضایی پور
 گروه سیاسی

ناشی از انقلاب اسلامی و تجربه هشت سال دفاع مقدس، آگاهی از نتایج دخالت خارجی در کشورهای همسایه، تجربه غنی تاریخی ایران در بلایا و تهاجمات خارجی و رهبری شهید که سازمان دفاعی و موشکی را تقویت کرده بودند. او همچنین با تمجید از موضع گیری ملی نخبگان منتقد حکومت مانند عبدالکریم سروش، رفتار سلطنت طلبان خارج از کشور را «وطن فروشی» و «بازار بودن در دست اسرائیل» توصیف می کند. مشروح این گفت وگو را در ادامه بخوانید.

در مورد جنگ تحمیلی اخیر کارشناسان از زوایای مختلف به تحلیل و ارزیابی آن پرداخته اند. شما به عنوان یک جامعه شناس، مواجهه مردم با جنگ را چگونه دیدید؟ چه مؤلفه ها یا عناصری در این مواجهه برای شما به عنوان یک جامعه شناس قابل تأمل و تحلیل است؟

شما در سؤالاتان کل مردم را یکپارچه در نظر گرفتید در صورتی که نسبت مردم با حکومت و جنگ متنوع است. پراساس یک نظرسنجی که در دو هفته گذشته انجام شده، از چهار قشر از مردم می شود صحبت وفاداره نظام هستند که در جنگ تحمیلی کرد. حدود ۳۵ درصد از مردم ایران «حامی دوازده روزه دشمن را ناکام گذاشتند. اما مؤلفه های قابل تأمل و البته تعیین کننده در این جنگ برای من سه مؤلفه بود؛ یکی اینکه قوای امنیتی و نظامی کشور در چهار لایه (از تمامیت ایران، از مرزها، از جاده ها و از محلات شهرهای ایران) دفاع کردند. دومین مؤلفه این بود که بخشی از مردم از روز اول جنگ در شب های پایانی یک «جنبش مردمی سراسری دفاع از ایران» در چهارصد شهر ایران در زیر باران و برف و حملات پهبادی به نمایش گذاشتند. مؤلفه سوم این بود که دولت از روز اول خدمات را به میلیون ها جمعیت جابه جا شده رساند و تیم های تعمیراتی دولت در زمینه مرمت و نجات، بهداشت و درمان، برق، آب و قند آماده جاده ها به کمک مردم آمد.

مردم ستون اصلی تاب آوری اجتماعی بودند به این معنا که هم پشتیبان نیروهای مسلح بودند هم بر خلاف انتظارات دشمن به سمت هرج و مرج و آشوب اجتماعی نرفتند و هم برخی کمبودها و خسارات را تحمل کردند. این تاب آوری اجتماعی و نقشی که مردم ایفا کردند از کجا می آید؟ چه عواملی مردم را در برابر دشمن

منسجم کرد؟ این عوامل ریشه در تاریخ دارد؟ ریشه در آموزه های دینی و ایدئولوژیک دارد؟ به خاطر حمایت از نظام بود؟ نوعی تعلق خاطر به ایران بود... یا ترکیبی از همه اینها؟ همین طور است؛ در مجموع تاب آوری مردم ایران در زیر هزاران انفجار دشمن تعیین کننده بود و جهانیان را به تحسین واداشت و دشمن متجاوز را تاکنون ناکام گذاشت و ایران پیشگام کشورهای است که در برابر استعمار تقاب دار آمریکا به رهبری ترامپ و اذناش نتانیاهو ایستاد و سر تسلیم فرود نیاورد. اما اینکه چه عواملی باعث شد که کشور ایران چنین مقاومت کند، بحث پیچیده و چند عاملی است و به مطالعه و مجال دیگری نیاز دارد. اجمالاً می توانم بگویم در این تاب آوری پنج عامل ذیل نقش داشتند:

عامل اول اینکه هم در جنگ دوازده روزه و هم در جنگ چهل روزه به ایران توسط دو نیروی متجاوز حمله شد و ایران دست به «دفاع» زد. معلوم نبود اگر ایران به جایی «حمله» کرده بود، چنین دفاع و تاب آوری رخ می داد. عامل دوم اینکه ایران کنونی مشخصاً سلطنت طلب ها به حمایت از تجاوز علیه کشور پرداختند. ارزیابی انجام داده است. ایران برای استقلالش در جنگ تحمیلی صدام هشت سال دفاع کرده و صدها هزار شهید و زخمی داده، این کشور در برابر تجاوز به خاک و حریمش سکوت نمی کند و دفاع می کند. (در اینجا از رهبری شهید باید تشکر کرد که در چهار دهه گذشته سازمان دفاعی و موشکی ایران را تقویت کرده بود، و در این جنگ سازمان دفاعی ما سرفراز بیرون آمدند.) در اینجا مایلم به نکته ای اشاره کنم. شما فرض کنید که در سال ۵۷ انقلاب اسلامی استقلال طلبانه ایران رخ نمی داد و پیروز نمی شد و رژیم پهلوی ادامه پیدا می کرد و شاه سرطان داشت و همین پسر وطن فروشش، شاه ایران می شد. آن گاه در یک برآورد مقایسه ای قابل انتظار بود که سرنوشت بهار عربی که گریبان مصر و تونس و سوریه را گرفت، گریبان ایران را هم می گرفت و ایران هم به جای استقلال، کلنگی می شد و نمی توانست چنین جانانه در برابر تجاوز آمریکا به ایران بایستد. عامل سوم اینکه مردم ایران در دو دهه گذشته نتیجه تجاوازت آمریکا (و اسرائیل) را در کشورهای اسلامی و غرب آسیا دیدند. آشوب

برای روز چهارشنبه سوری فراخوان داد. اسرائیل سه روز قبل از این فراخوان ایست و بازرسی ها را با پهباد می زد تا آشوب سیاسی مورد نظر دشمن در چهارشنبه سوری رخ دهد اما مردم ایران آرام ترین چهارشنبه سوری را به نمایش گذاشتند و دشمن را ناکام کردند.

شما اساساً نوع کنشگری سلطنت طلب ها و طرفداران آنان بخصوصی در چند ماه گذشته از دی ماه تا حال حاضر ا مبتنی بر چه الگوی تعریف شده ای در جامعه شناسی می بینید؟

متأسفانه در دو دهه گذشته دو اتفاق افتاده است؛ یکی در اثر بی تدبیری در داخل، مرجعیت رسانه ای به خارج رفت و این بی تدبیری زمینه ای را فراهم کرد که متأسفانه تلویزیون های ماهواره ای دشمن در ایران مخاطب پیدا کنند. دوم اینکه در این دو دهه «دکان و شغلی» به نام براندازی با بودجه صهیونیست های اسرائیلی و کشورهای متخاصم ایران در خارج تشکیل شده است. این «دکان» به ناراضیان برای براندازی پول می دهد. یک دو جین از این وطن فروشان را شما در تلویزیون ایران اینترنشنال می بینید. به نظر من سلطنت طلبان یک نیروی ریشه دار و ملی و ایرانی نیستند. سلطنت طلبان که در این جنگ پیادوی نتانیاهو بودند مثل فرقه رجوی که یادوی صدام در زمان جنگ عراق، ابزار اسرائیل بودند. خوشبختانه در این جنگ چهل روزه دو خصیصه در مورد سرنوختی طلبان روشن شد؛ یکی اینکه با جنگ خارجی نمی توان به جنگ جمهوری اسلامی و ایران آمد. دیگر اینکه نیروی سلطنت طلب پسر شاه، یک نیروی ملی و ایرانی نیست یک ابزار در دست نتانیاهو و اسرائیل است. شما در خیزش اعتراضی مهسا در ۱۴۰۱ دیدید که پسر شاه مهم ترین کارش این بود که دو سفر به اسرائیل رفت و در آتمپزخانه نتانیاهو با او دیدار کرد و در پای دیوار ندبه نمایش سرسپردگی داد. در واقع نیروی پسر شاه یک نیروی فاشیستی در خدمت اسرائیل است نه نیروی نجات ایران.

یکی از شبکه های مخالف خارج نشین اخیراً فعالیت خود را تعطیل کرد. تعطیلی فعالیت این رسانه در شرایط فعلی آیا حاوی پیام خاصی هست؟

من اطلاع دقیقی از بسته شدن این رسانه ندارم، اما می شود احتمال داد که شکست دشمن در به آشوب کشیدن و تجزیه ایران کردند ولی به هدفشان که فروپاشی سیاسی ایران بود، نرسیدند؛ این یعنی پیروزی ایران. اگر جنگ عزتمندانه پایان یابد و محاصره دریایی برانشته شود، ایران نفس می کشد و اگر دشمن مجدداً اوس حمله کند ایران محکم تر دفاع می کند. اما همه می دانیم نتانیاهوی چنانچه کار که در این جنگ آمریکا را وارد جنگ با ایران کرده، دوست دارد جنگ علیه ایران ادامه داشته باشد. من باز تکرار می کنم توقف عزتمندانه این جنگ و رفع محاصره دریایی عین پیروزی ایران است. در چارچوب بحثی که کردیم تا رفع خطرات از سر ایران، توجه به دو نکته دیگر حیاتی است. نقش این دو مورد در مشکل آفرینی برای کشور کمتر از جنگ مستقیم دشمن با بعم نیست. همچنین درباره امور خطیر بین شورایی های تصمیم ساز و تصمیم گیر اصلی نباید «اختلال ارتباطی» باشد. اگر چنین اختلال ارتباطی وجود داشته باشد در یک سال آینده نه تنها بحران های کشور مهار نمی شود بلکه خود نظام و ایران را با مشکلات بیشتری روبه رو می کند.

در کنار انسجام اجتماعی، شاهد تقویت انسجام سیاسی و هماهنگی نهادی میان بخش های مختلف کشور هم بودیم. به نظر می رسد این مهم مانع از آن شد که سیرازه اداره کشور فروپاشد. شما سهم ویت و بخصوص نقش شخص مسعود پزشکیان در این مهم را چگونه می بینید؟

هم در جنگ دوازده روزه و هم در جنگ چهل روزه سازمان پرورگار تیک دولت در خدمت تأمین خدمات اولیه ایرانیان بود. این خدمات رسانی یکی از پایه های این جنگ شجاعانه و بدون سروصدا مدیریت کرد. به استان ها و به بخش خصوصی در تأمین خدمات قدرت داد. به رغم هتاک برخی تندروها، پزشکيان در کشور بی جهت دعوا راه نیانداخت.

هر از گاهی شایعه استعفای رئیس جمهوری از سوی رسانه های خارجی مخالف مطرح می شود و بعضاً از سوی بعضی جریان های سیاسی و رسانه ای اقلیت در داخل هم مورد استقبال قرار می گیرد. طرح چنین شایعاتی ناظر بر چه اهدافی است؟

خوشبختانه پزشکيان شخصیتی است که برایش تأمین منافع ملی در شرایط جنگی نقش اساسی دارد و فرد احساسی نیست و استوار به کارش ادامه می دهد. نقش در این میان برخی ها در داخل دوست دارند زیر پای دولت خالی شود و خود اینها حاملان این شایعه ها هستند. دیگر اینکه سرنوختی طلبان در خارج که در این جنگ ناکام شدند به ترویج شایعات علیه دولت ادامه می دهند.

خبر

مدیرعامل ایرنا در دیدار مدیر مسئول کیهان: مسأله ایران فراتر از دسته بندی های رایج است

حسین جابری انصاری، مدیرعامل خبرگزاری جمهوری اسلامی در دیدار با حسین شریعتمداری، مدیرمسئول روزنامه کیهان، با تشریح رویکردهای «ایرنا» در دوره مدیریتی جدید، اظهار کرد: «در این دوره سه رویکرد اصلی برای خبرگزاری تعریف شد و تلاش کردیم تا حد امکان به این رویکردها پایبند باشیم.»

مدیرعامل ایرنا با تأکید بر اینکه تلاش می کنیم به سنت تاریخی خبرگزاری بازگردیم، گفت: «ایرنا باید خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران باشد، نه خبرگزاری یک بخش خاص از حاکمیت یا یک جریان سیاسی مشخص. طبیعتاً با توجه به تأکید دکتر پزشکيان بر مفهوم «وفاق ملی»، طرح این نگاه و پیگیری آن نسبت به گذشته امکان پذیرتر شده است.» جابری انصاری حرکت به سمت حرفه ای گری را رویکرد دوم خبرگزاری خواند و با تأکید بر لزوم فاصله گرفتن از تبلیغات مستقیم، گفت: «سال ها این تصور وجود داشت که وظیفه خبرگزاری صرفاً بازتاب مستقیم اقدامات مسئولان است، در حالی که همه نهادها روابط عمومی خود را دارند و نیازی نیست خبرگزاری ملی کشور صرفاً همان نقش را انکار کند.»

وی حرکت به سمت رسانه تصویری را رویکرد سوم ایرنا در این دوره عنوان کرد و گفت: «در دنیای امروز محتوای تصویری، به ویژه ویدیوهای کوتاه، در فضای مجازی بسیار بیشتر از متن دیده می شود و مخاطبان گسترده تری دارد. به همین دلیل احساس کردیم اگر می خواهیم دو هدف اول را بهتر محقق کنیم، ناگزیر باید به حوزه تصویر نیز ورود جدی داشته باشیم.»

جابری انصاری اضافه کرد: «در همین راستا، ایرنا در این دوره ورود جدی تر به حوزه تصویر داشته و زمانی که یک رویداد مهم در حال برگزاری است، امکان بخش زنده و پوشش آنلاین آن نیز فراهم است.»

مدیرعامل ایرنا با اشاره به اجتناب این خبرگزاری از ورود به اختلاف سلیقه های جناحی و سیاسی، گفت: «تأکید بر این است که ما مسئول درگیری های جناحی نیستیم. اگر جریانی با جریان دیگر اختلاف دارد، رسانه های حزبی و جناحی می توانند وارد آن شوند، اما وظیفه ایرنا چنین چیزی نیست.»

وی افزود: «تلاش ما این است که ایرنا را به جایگاه واقعی خود بازگردانیم؛ این مسیری دشوار است، اما نه باور داریم که برای آینده خبرگزاری ملی کشور ضروری است.»

بازارزدگی چندلایه ایران در جنگ اخیر شکل گرفت

جابری انصاری در بخش دیگری از سخنانش با بیان اینکه در جنگ تحمیلی اخیر شاهد شکل گیری یک موازنه چندلایه بودیم، تأکید کرد: «این موازنه علاوه بر ابعاد نظامی، وجوه فرهنگی، اجتماعی، رسانه ای و مردمی نیز دارد. در واقع متقدم، ایران توانسته بودیم، برخی تاب آوری بازارزدگی چندلایه ایجاد کند؛ بازارزدگی ای که بر مجموعه ای از عوامل سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و راهبردی استوار شده است.»

مدیرعامل ایرنا، تاب آوری اجتماعی و مردمی را یکی از ابعاد بازارزدگی کشور در جنگ اخیر عنوان کرد و گفت: «مردم در این مقطع تاریخی به شکلی که نظیر و حتی استثنایی خود را نشان دادند. این حضور گسترده، به تدریج ابعاد سیاسی و اجتماعی خاص خود را نیز پیدا کرد.»

جابری انصاری، تاب آوری ساختاری، سیاسی و مدیریتی کشور را وجه دیگر بازارزدگی کشور خواند و گفت: «در این جنگ فرماندهان نظامی هدف قرار گرفتند، برخی مسئولان عالی رتبه از جمله دبیر شورای عالی امنیت ملی و افراد دیگر به شهادت رسیدند، اما ساختار تصمیم گیری کشور فروپاشید. نه ساختار نظامی دچار اختلال شد و نه ساختارهای مدیریتی، اقتصادی، امدادی و لجستیکی کشور از کار افتاد. در واقع، انسجام ساختاری جمهوری اسلامی حفظ شد.»

مدیرعامل ایرنا با تأکید بر اینکه مسأله ایران فراتر از دسته بندی های رایج سیاسی است، اظهار کرد: «بسیاری از افراد، فارغ از اختلاف نظرهای گذشته، امروز از منظر منافع ملی به موضوع نگاه می کنند. در حوزه رسانه نیز با دیدهای مشابهی مواجه هستیم. برخی رسانه ها به صورت آشکار نقش اتاق عملیات روانی را ایفا می کنند و جهت گیری آنها کاملاً مشخص است. در مقابل، برخی افراد که زمانی دارای تفکرات خاصی بودند، بعدها مسیر متفاوتی را انتخاب کرده و حتی در مواردی به موضعی رسیدند که از منظر بسیاری از ناظران غیرمنتظره بوده است.»

شریعتمداری: تغییر در رویکرد ایرنا محسوس است

در بخش دیگری از این دیدار، حسین شریعتمداری با بیان اینکه تغییر در رویکرد خبرگزاری ایرنا محسوس است، اظهار کرد: «واقعیت این است که امروز بیش از هر زمان دیگری با «جنگ روایت ها» مواجه هستیم. یک عامل کلیدی در علوم اجتماعی و رسانه وجود دارد که می گوید انسان ها همان گونگی عمل می کنند که می اندیشند. بنابراین اگر بتوان بر افکار و ادراک افراد اثر گذاشت، می توان رفتار آنها را نیز تغییر دهی کرد. اساس

جنگ نرم نیز بر همین مبنا استوار است.»

شریعتمداری با بیان تقویت بخش های تصویری می تواند نقش مهمی در ارتقای توان رسانه ای کشور داشته باشد، گفت: «امروز فضای رسانه ای کشور نسبت به گذشته متنوع تر و حرفه ای تر شده و امکان ارائه روایت های مختلف بیشتر فراهم آمده است. در حوزه روزنامه نیز طبیعی است که شرایط تغییر کرده باشد. روزنامه ها دیگر نمی توانند صرفاً بر خبرهای روز تکیه کنند، زیرا سرعت انتشار اخبار در فضای مجازی و رسانه های آنلاین بسیار بااست. به همین دلیل، نقش اصلی روزنامه ها بیش از گذشته به سمت تبلیغ، تفسیر، گزارش های اختصاصی و تولید محتوای عمیق تر حرکت کرده است.»

مدیرمسئول «کیهان» با بیان اینکه امروز تنها میدان نظامی نیست که اهمیت دارد، گفت: «حضور مردم در صحنه و تغییر نگاه افکار عمومی جهان نیز بخشی از این موازنه جدید است.» وی با اشاره به وحدت و همگرایی میان مسئولان کشور در پی جنگ های اخیر، گفت: «یکی از نتایج مهم این جنگ، نزدیکی تر شدن مسئولان و بخش های مختلف کشور به یکدیگر است. بسیاری به این نتیجه رسیده اند که برای عبور از شرایط فعلی، باید اختلافات داخلی را کاهش دهند و با انسجام بیشتری عمل کنند.»

شریعتمداری، پیشرفت های دفاعی کشور را بسیار مهم و غیر قابل انکار خواند و گفت: «به اعتقاد من، کشور در موقعیت بسیار مهم و حساسی قرار دارد. بسیاری تصور نمی کردند که ایران بتواند به چنین نقطه ای برسد. امروز شرایط را گذشته تفاوت کرده و ظرفیت های جدیدی در جامعه شکل گرفته است.»

وی با تأکید بر اینکه جنگ شناختی به بخش اصلی جنگ تبدیل شده است، گفت: «امروز رسانه خود بخشی از میدان جنگ است.»

